

Beleidsnotitie vluchtelingen en statushouders
Gemeente Stein, mei 2016

1. Inleiding

Asielbeleid vraagt gelet op de huidige instroom veel aandacht van alle overheden en heeft grote invloed op het functioneren en de beleving van de samenleving. Juist in een kleinere gemeente is de komst van asielzoekers/vluchtelingen meer zichtbaar en is de betrokkenheid van de burgers in de regel groter.

Om een helder beeld te kunnen vormen is het noodzakelijk te weten waar het om gaat bij de opvang en integratie van asielzoekers. Het draait om de volgende begrippen:

- crisisonoodopvang (bedoeld voor in beginsel 72 uur, waarna de vluchtelingen kunnen doorstromen naar andere opvangvormen van het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (hierna: COA). De gemeente is verantwoordelijk voor de inrichting en de dagelijkse gang van zaken rondom crisisopvang);
- noodopvang/tijdelijke opvang (bedoeld voor de opvang van vluchtelingen in locaties van behoorlijke omvang, te exploiteren voor een duur van half jaar of langer. In het verleden werd hierbij een ondergrens van 300 personen gehanteerd. Deze grens is niet hard, maar het COA gaat wel uit van een substantiële omvang. De exploitatie is in handen van het COA);
- reguliere opvang in de vorm van een asielzoekerscentrum dat door het COA wordt geëxploiteerd voor een termijn vanaf twee jaar met een opvangcapaciteit van 300 tot 1500 plus personen. Bij deze termijnen kan het COA investeren en is een financieel verantwoorde exploitatie mogelijk die voldoet aan ons politiek gedragen plan van eisen;
- huisvesting statushouders (het bieden van structurele passende woonruimte en de middelen om te voorzien in een basisinrichting);
- integratie statushouders (begeleiden van de statushouders waar het gaat om het leren van de taal, werk, inkomen, zorg, onderwijs, inburgering en aansluiting bij de samenleving).

Van belang is om een goed onderscheid te maken tussen een asielzoeker en een statushouder. Een asielzoeker is iemand waarvan de status nog niet is erkend. In afwachting van onderzoek naar zijn of haar status wordt voorzien in huisvesting. De verantwoordelijkheid voor de huisvesting van asielzoekers ligt bij de rijksoverheid (COA). Het COA exploiteert in Nederland vormen van opvang en betreft hierbij, zowel bij de aanleg alsook de exploitatie, de betrokken gemeenten.

Wanneer de status van de vluchteling als zodanig is erkend door de Immigratie- en Naturalisatiedienst, komt de verantwoordelijkheid voor de huisvesting en de (verdere) integratie bij de gemeente te liggen

Hoewel in de dagelijkse praktijk volop uitvoering wordt gegeven aan de wettelijke taken is het noodzakelijk om opnieuw de beleidsrichting vast te stellen op welke manier de gemeente Stein vorm wil geven aan de opvang, huisvesting en integratie van deze doelgroep binnen de samenleving.

Achtereenvolgens zullen aan bod komen:

- proces huisvesting asielzoekers (paragraaf 2);
- statushouders, taakstelling (paragraaf 3);
- werkwijze huisvesting statushouders en de inhuur van vluchtelingenwerk (paragraaf 4);
- verdere focus op integratie, communicatie en draagvlak (paragraaf 5);
- financiën (paragraaf 6);
- tot slot (paragraaf 7).

2. Proces huisvesting asielzoekers

Als gevolg van de verhoogde instroom van asielzoekers het afgelopen jaar/maanden ziet het proces met betrekking tot de huisvesting van asielzoekers er op dit moment als volgt uit:

Nadat de vluchtelingenstatus is erkend, vindt huisvesting naar een reguliere woning plaats. Wanneer de vluchtelingenstatus niet wordt erkend, dient de vluchteling Nederland te verlaten. Het proces om statushouders te huisvesten, is een verantwoordelijkheid van de gemeente.

Als gevolg van de fors toegenomen instroom stopt op dit moment het proces om vluchtelingen met een status naar reguliere woningen te laten doorstromen. Als gevolg hiervan is noodopvang van asielzoekers in bijvoorbeeld voormalige kloosters, bungalowparken etc. ontstaan. Het COA, het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers streeft bij dit soort tijdelijke noodopvanglokaties naar plekken van enige omvang, het liefst in de buurt van een regulier asielzoekerscentrum. Aan deze afweging liggen exploitatietechnische afwegingen ten grondslag. Kleinschalige opvanglokaties zijn per definitie duurder.

Eind 2015 was de instroom van asielzoekers zodanig groot dat in Nederland gezocht moest worden naar crisisnoodopvang voor asielzoekers. Veelal werden gemeentelijke sporthallen gebruikt voor de huisvesting van mensen voor de duur van enkele dagen. Op dit moment (mei 2015) is er geen noodzaak meer voor crisisnoodopvang, maar onduidelijk is of dit niet in de toekomst opnieuw zal spelen. De crisisnoodopvang wordt niet door het COA geëxploiteerd, maar is een verantwoordelijkheid van de betreffende gemeente, waarbij voor de organisatie aansluiting wordt gezocht bij de crisisorganisatie bij rampen (Veiligheidsregio).

Wat betekent dit nu voor Stein?

In de gemeente Stein is er geen AZC. De gemeente beschikt niet over vastgoed van enige omvang dat geschikt is c.q. is te maken voor de huisvesting van asielzoekers. Hoewel de definitie van "enige omvang" niet vastomlijnd is, gaat het COA nog steeds uit van een omvang die uit exploitatietechnische redenen geschikt is. In het verleden werd hierbij een ondergrens van 300 mensen gehanteerd.

De gemeente Stein beschikt niet over gemeentelijk vastgoed dat gebruikt kan worden voor de huisvesting van dergelijke aantallen mensen. Gelet hierop is de huisvesting van vluchtelingen in noodopvang niet aan de orde. Voor noodopvang in particulier vastgoed, los van het feit dat hier ook maar zeer weinig geschikte panden voorhanden zijn, heeft zich tot op heden niemand gemeld (zowel niet vanuit de eigenaar, alsook niet vanuit het COA).

Gelet op het voorgaande is eind 2015 ervoor gekozen om de focus met name te richten op de huisvesting van statushouders.

2. Statushouders

Hiervoor is aangegeven dat de gemeenten verantwoordelijk zijn voor de huisvesting van statushouders naar een reguliere woning. Ieder half jaar bepaalt het rijk de taakstelling voor gemeenten met betrekking tot de te realiseren aantallen.

De taakstelling met betrekking tot eerste halfjaar van 2016 bedraagt 30 personen.

De exacte taakstelling met betrekking tot het tweede halfjaar van 2016 is recent bekend geworden. In eerste instantie werd gesproken over een verdubbeling van de taakstelling ten opzichte van het eerste halfjaar (60 personen). Op basis van de meest recente gegevens (mei 2016) is de taakstelling voor de tweede helft van 2016 34 personen.

De huisvesting van statushouders geschiedt in samenspraak met de plaatselijke woningcorporaties. Op grond van gemaakte prestatieafspraken stellen zij maximaal 10% van de mutaties in de sociale woningvoorraad beschikbaar voor de huisvesting van statushouders.

In de praktijk betekent zulks dat Maaskant Wonen ca. 3/4^e deel van de taakstelling invult, het resterende deel wordt gedaan door Wonen Limburg.

De realisatie van de taakstelling voor de eerste helft van dit jaar ligt op schema. Voor 15 personen dient nog huisvesting te worden gevonden. Van deze 15 zijn er 12 personen vanuit een AZC reeds gekoppeld aan Stein. De verwachting is dat deze taakstelling voor 1 juli wordt gerealiseerd.

De woningcorporaties geven aan dat de druk op de sociale woningvoorraad wel toeneemt. Enerzijds in kwantitatieve zin door de 10% norm en het aantal mutaties binnen de woningvoorraad. Anderzijds in kwalitatieve zin voor een bepaalde woonwijk, waar vanuit draagvlak en integratie grenzen zijn aan de aantallen te huisvesten statushouders.

Om die reden heeft de gemeente Stein, net overigens als vele andere gemeenten in Limburg aansluiting gezocht bij het zogenaamde ontzorgingsarrangement. Bij dit ontzorgingsarrangement ("Limburgs maatwerk") stellen, via tussenkomst van de woningcorporaties, particulieren hun woning voor een periode van maximaal 5 jaar beschikbaar voor de verhuur aan statushouders.

Het ontzorgingsarrangement is een set van afspraken tussen individuele particuliere eigenaren (niet zijnde commerciële verhuurders), gemeenten, provincie Limburg en de corporatie(s). Het maakt het mogelijk om een leegstaande woning tijdelijk te verhuren aan statushouders. Juist voor de particulier die geen ervaring heeft met verhuur, laat staan met verhuur aan mensen uit andere culturen, is deze ondersteuning belangrijk. De corporatie zorgt voor de verhuur aan statushouders en neemt het beheer over van de woning. De kosten voor het beheer en de kosten voor reparaties zijn voor rekening van de eigenaar. De eigenaar wordt verhuurder en ontvangt een vergoeding (lees huur) die past bij het budget van een statushouder voor het tijdelijk beschikbaar stellen van zijn woning. Deze inkomsten zullen tussen €500-575 per maand bedragen. De gemeente blijft verantwoordelijk voor de taakstelling huisvesting statushouders, integratie en begeleiding en vervult binnen het arrangement een rol als loket en verbinder.

In de tweede helft van 2016 zal invulling worden gegeven aan dit ontzorgingsarrangement. Het arrangement wordt in samenspraak met de andere Limburgse gemeenten vorm gegeven.

De gemeente Stein heeft het ontzorgingsarrangement omarmd, omdat het de druk op de bestaande sociale woningvoorraad verlicht, het naar verwachting leidt tot meer spreiding van

woningen voor statushouders (en daarmee integratie en draagvlak) , alsook bijdraagt aan de bestrijding van de negatieve effecten van krimp en leegstand.

Uitgaande van een taakstelling van ca. 64 personen voor 2016 is de verwachting dat deze gehaald kan worden door een combinatie van sociale woningvoorraad en toepassing van het ontzorgingsarrangement.

Andere vormen van huisvesting bv. de realisatie van (tijdelijke) wooneenheden voor statushouders worden niet voorgestaan. Wanneer zou blijken dat de taakstelling niet wordt gehaald - hetgeen niet de verwachting is - zou dit kunnen worden overwogen.

3. Daadwerkelijke huisvesting en begeleiding van de statushouder

Wanneer een statushouder/gezin door het COA gekoppeld is aan de gemeente dienen er diverse zaken geregeld te worden. Hieronder een niet-limitatieve opsomming:

- inschrijving gemeentelijke basisadministratie
- huurcontract
- toeslagen aanvragen
- bijstandsuitkering
- woninginrichting (nu nog lening via Kredietbank)
- aanschaf witgoed (nu nog lening via Kredietbank)
- kinderopvang en voor- en vroegschoolse educatie
- onderwijs voor leerplichtige kinderen
- leerlingenvervoer
- taalonderwijs (verplicht)
- inburgering
- werk.

Insteek is om de statushouder/het gezin zo spoedig mogelijk zelfstandig in de samenleving te laten functioneren. Komende vanuit verschillende achtergronden en culturen kan dit natuurlijk niet zo maar. Hiervoor is begeleiding en maatschappelijke ondersteuning noodzakelijk.

De begeleiding van statushouders wordt op dit moment gedaan door één ambtenaar. Gelet op de toegenomen instroom, alsook het uitgangspunt om te komen tot meer nadruk op integratie (zie hierna), kunnen deze taken niet meer als eenmansfunctie worden vervuld. In omliggende gemeenten wordt bij de ondersteuning van statushouders gebruik gemaakt van Vluchtelingenwerk Limburg, onderdeel van Vluchtelingenwerk Nederland (hierna VL). VL heeft haar hoofdvestiging in Venlo en een nevenvestiging in Sittard-Geleen. VL werkt met een netwerk van beroepskrachten en een grote groep van vrijwilligers. De vrijwilligers functioneren als “buddy” voor een statushouder/gezin.

De gemeente Stein is voornemens om via VL de coachingstrajecten bij verblijf en vestiging af te nemen.

Het coachingstraject bij verblijf duurt 6 maanden en richt zich met name op de huisvesting vanuit een AZC naar een woning en omvat:

- regelfase zoals inschrijvingen
- ondersteuning administratie
- introductie buurt
- toeleiding inburgering
- participatietoets nulmeting (de participatietoets is verplicht voor statushouders om daarmee de Nederlandse “waarden en normen” te leren).

Het coachingstraject bij integratie duurt 6 - 12 maanden en omvat:

- participatieplan met plan van aanpak
- aanpakken achterstanden en barrières
- ondersteuning bij financiën, educatie, activiteiten en werk
- begeleiding gezinnen met minderjarige kinderen.

Bij deze coachingstrajecten wordt de ondersteuning van het gezin/statushouder gedaan door de beroepskracht en/of de vrijwilligers. De gemeente heeft dan een minder uitvoerende taak voor allerlei zaken en kan zich toeleveren op de belangrijkste gemeentelijke processen en coördinatie.

De kosten verbonden aan de inzet van Vluchtelingenwerk kan betaald worden uit de gelden die door het rijk beschikbaar worden gesteld voor maatschappelijke begeleiding en (deels) het participatiebudget (zie hierna onder financiën).

4. Focus op integratie

De afgelopen periode is de focus met name gericht geweest op verbetering van de interne (ambtelijke) processen met betrekking tot huisvesting en het verkrijgen van een uitkering. Een woning en de voorziening in het levensonderhoud zijn de basisvoorwaarden om te komen tot een daadwerkelijke integratie.

In april 2016 is tussen VNG en het Rijk het Uitwerkingsakkoord Verhoogde Asielinstroom gesloten. Het uitwerkingsakkoord gaat uit van de *“grondgedachte om de integratie en participatie van vergunninghouders te bevorderen, door in te zetten op onderwijs, werk en gezondheidsbevordering. Hiermee wordt gestreefd naar het wegnemen dan wel terugdringen van achterstanden bij vergunninghouders, zodat alle inwoners van Nederland volwaardig en gezond kunnen deelnemen aan de samenleving, met alle rechten en plichten die daarbij horen. De afspraken zijn erop gericht dat vergunninghouders zo snel mogelijk zelfstandig en volwaardig en gezond meedoen, werken of naar school gaan en hun bijdrage leveren aan de Nederlandse samenleving. Blijven is meedoen. Zo wordt eveneens een verhoogde druk op de sociale voorzieningen in de toekomst voorkomen”*.

Het Uitwerkingsakkoord is als bijlage bij deze notitie gevoegd en beschrijft op welke wijze het rijk de gemeenten ondersteunt c.q. faciliteert bij de integratie van statushouders. Het is aan de gemeenten om deze integratie de komende tijd verder vorm te geven.

Dat geldt ook voor de gemeente Stein. De komende periode zal ook hier bezien worden op welke manier de maatschappelijke begeleiding verder vormgegeven zal worden. De inhuur van VL is hiertoe al een eerste aanzet. Bij deze integratie zullen ook de maatschappelijke partners zoals welzijnswerk, peuter- en kinderopvangorganisaties, onderwijs, (jeugd)gezondheidszorg worden betrokken.

Naast de professionals zal ook aansluiting worden gezocht bij de vrijwilligers in de lokale samenleving (o.m. via de DOPs-gerichte aanpak in Stein) en ondernemers.

Zo mogelijk wordt de intensivering van de maatschappelijke begeleiding ook in regionaal verband opgepakt.

Daadwerkelijk meedoen zoals in het Uitwerkingsakkoord is aangegeven, betekent iets voor de statushouder, maar ook voor de lokale samenleving. Belangrijk hierbij is draagvlak. Dat kan onder meer door het regelen van ontmoetingen om te komen tot daadwerkelijke integratie. Om die reden wordt voor wat betreft de ondersteuning niet alleen een beroep gedaan op de professionals, maar ook de mensen in/uit de lokale samenleving. Met VL zal

gekeken worden of in de Steinse samenleving aanvullend vrijwilligers kunnen worden geworven voor de ondersteuning van statushouders.

5. Financiën

Door het Rijk zijn de gelden die een gemeente ontvangt voor de maatschappelijke begeleiding van statushouders met ingang van 1 januari 2016 verhoogd naar € 2370 per vergunninghouder (van 16 jaar en ouder). Dit bedrag gold in eerste instantie alleen voor de jaren 2016 en 2017, maar is op basis van de uitwerking van het bestuursakkoord structureel gemaakt.

Uit dit bedrag zal de ondersteuning door Vluchtelingenwerk betaald. De ondersteuning van de verblijfstrajecten voor volwassenen worden uit het participatiebudget betaald. Aparte werk(ervaring-)trajecten worden eveneens uit dit budget betaald.

Naast de maatschappelijke begeleiding zijn ook andere kosten verbonden aan de begeleiding van statushouders. Zo betaalt op dit moment de gemeente de eerste maand huur van de woning (incl. borg). Deze kosten worden gedekt uit de bijzondere bijstand.

Verder wordt op dit moment via de Kredietbank een lening verstrekt aan de statushouder voor woninginrichting en witgoed. De gemeente draagt het risico van niet-terugbetaling van de lening, alsmede betaalt een suppletievergoeding (het verschil tussen het te betalen aflossing/rentebedrag en het bedrag dat een statushouder op basis van draagkracht kan betalen). Deze constructie via de Kredietbank is relatief duur. Om die reden wordt op korte termijn afgestapt van de dienstverlening door de Kredietbank en gebruik gemaakt van leenbijstand. Bij leenbijstand betaalt de statushouder het ontvangen bedrag binnen maximaal 5 jaar terug. Mocht na deze 5 jaar nog een restschuld overblijven, wordt deze kwijtschelden. Per saldo is dit voor de gemeente voordeliger.

Verder zullen met VL afspraken gemaakt worden over budgetbeheer om te voorkomen dat gelden die beschikbaar worden gesteld voor de aanschaf van witgoed gebruikt worden voor andere doeleinden. Daarbij zullen afspraken gemaakt worden met (plaatselijke) ondernemers voor de levering van witgoed. Voor het opknappen/gebruiksklaar maken van de woning kan het gemeentelijk werkbedrijf dan wel de stichting Welzohandig worden ingeschakeld.

Onduidelijk is op dit moment wat de stevigere inzet op integratie voor 2017 en volgende jaren gaat betekenen. Voor 2016 is naar verwachting het beschikbare budget voldoende. Voor 2017 en volgende jaren is in de Kadernota 2017 een bedrag van € 50.000 opgenomen voor dekking van extra kosten. Het betreft hier een p.m. bedrag.

6. Tot slot

Hiervoor is op hoofdlijnen het (komende) beleid geschetst met betrekking tot vluchtelingen en statushouders. De focus zal in Stein de komende jaren met name liggen op de integratie van deze laatste groep.

In de Strategische Visie van de gemeente Stein is bepaald dat wordt geïnvesteerd in een solidaire, ondernemende en gevarieerde samenleving. De opgaaf met betrekking tot statushouders, en dan in het bijzonder de daadwerkelijke integratie van deze groep, biedt voldoende elementen om hieraan bij te dragen.

Bijlage:

Uitwerking asielakkoord april 2016 VNG - Rijk